

REGIONALNI RAZVOJNI PLAN JABLANIČKOG I PČINJSKOG OKRUGA

Ekonomija i mala i srednja preduzeća

1. Trenutno stanje

Trenutno Jug Srbije ne važi za atraktivno mesto za investiranje i to se mora što pre promeniti jer investitori dolaze u ona mesta gde im se omogući stimulatívno poslovno okruženje. Dobro je da su donete strategije koje upravo sve ovo adresiraju (uključujući i promociju) ali je neophodno i da se strategije razvoja realizuje u skladu sa projektovanim vremenskim okvirom.

Razvojne strategije u opštinama Pčinjskog i Jablaničkog okruga utvrđuju mnoge prioritete vezane za lokalni ekonomski razvoj, uključujući i izgradnju administrativnih kapaciteta, ali propuštaju da naglase, sada već Zakonom o lokalnoj samoupravi definisanu odgovornost opštinskih vlasti za lokalni ekonomski razvoj, kao i da utvrde konkretne korake i podele zaduženja za ispunjavanje ciljeva lokalnog razvoja.

Lokalni privredni razvoj treba da predstavlja organizovani proces kojeg razvijaju lokalne vlasti zajedno sa svojim lokalnim partnerima (javnim, poslovnim i civilnim sektorom) u cilju stvaranja boljeg poslovnog okruženja. Povoljna poslovna klima znači više mogućnosti za osnivanje i rast privatnih preduzeća i za rast zapošljavanja. Lokalni razvoj treba da se zasniva na principu angažovanja lokalnih limitiranih resursa u cilju postizanja većeg ekonomskog efekta u vidu novih investicija, radnih mesta, novootvorenih preduzeća i privatno-javnih partnerstava.

Analiza sadržaja strateških planova razvoja opština na Jugu Srbije ukazuje na dve činjenice:

- (i) nepostojanje planske dokumentacije neophodne za redefinisane namena zemljišta pod opštinskom ingerencijom, i
- (ii) (ii) prepoznavanje potrebe lokalnih zajednica da se u pravcu definisanja neophodnih urbanističkih dokumenata pokrenu značajne aktivnosti. Ne postoji opština na Jugu Srbije koja u svojim strateškim planovima nije kao jedan od prioriteta identifikovala izradu, usvajanje i sprovođenje dokumenta prostornog plana i njegovo uskladjivanje sa postojećim planskim aktima. Ukupno gledano čak 31 prioritet se odnosi na strateško i urbanističko planiranje. Očigledno je da postoji dovoljno saznanja o važnosti urbanističkog planiranja, ali isto tako je očigledno je i postojanje problema koji su proizišli iz dosadašnjeg nepostojanja tih dokumenata. Tri opštine u svojim prioritetima su stavile i orto-foto snimanje što ukazuje na nedostak dokumentacije i postojanje problema sa nesredjenim zemljišnim knjigama kao preduslova za izgradnju kvalitetnog prostornog i urbanističkog plana. Pored ovog, osnovne razloge sporog donošenja regulacionih planova treba potražiti u nespremnosti, na nivou Republike, da se jasno i brzo rešava problem bespravne izgradnje (legalizacija je započeta ali se jako sporo obavlja), nespremnosti lokalne administrativne uprave da se liši svog diskrecionog prava koje poseduje usled nedostatka jasne regulative.

Nema dileme da je ova aktivnost jedna od najvažnijih preduslova za uspostavljanje poslovnog okruženja koje će privlačiti investitore a takode i povećati cene nekretnina. Nepostojanje urbanističkih i prostornih planova, zastareli regulacioni planovi, nejasna procedura gradnje i izdavanja dozvola, izdavanje privremenih urbanističkih uslova - je ono što karakteriše Jug Srbije danas, čime se u velikoj meri smanjuje konkurentnost opštine u privlačenju novih investicija i proširenju postojećih kapaciteta.

Sve ovo dovelo je do toga da je stopa nezaposlenosti u regionu izuzetno velika što je dato u tabeli 1.

Tabela 1: Uporedjenje nezaposlenosti i zaposlenosti Juga Srbije i Srbije (novebar 2007) – prosek

Region	Broj stanovnika 2006	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Zaposleni od ukupnog stanovništva	Nezaposleni od ukupnog stanovništva
Centralna Srbija	38,419	8,912	4,539	19.6%	11.0%
Vojvodina	44,502	11,717	5,013	20.0%	12.5%
Beograd	94,286	36,393	6,642	50.4%	7.3%
Ukupno	45,750	12,372	4,921	22.8%	11.4%
Pčinjski okrug	32,799	6,330	4,237	18.7%	15.4%
Jablanički okrug	39,003	6,433	5,698	16.1%	16.6%

U opštinama Jablaničkog okruga, osim u Leskovcu, nema registrovanih velikih preduzeća, dok u Pčinjskom okrugu, pored Vranja posluje po jedno veliko preduzeće u Bujanovcu i Vladičinom Hanu i dva u Surdulici. Dominiraju mala i srednja kao i mikro preduzeća i preduzeznici sa malim brojem zaposlenih lica.

Prema podacima Agencije za privredne registre u septembru 2007. godine u opštinama Jablaničkog i Pčinjskog okruga bilo je registrovano oko 5.700 MSP i i 18.900 preduzetnika.

Tabela 2: Raspored privrednih subjekata po opštinama*

Područje	MSP	Preduzetnici	UKUPNO aktivni posl. subjekti
Jablanički okrug	1245	5.399	6640
Bojnik	33	238	271
Vlasotince	125	894	1019
Lebane	86	424	510
Leskovac	965	3.438	4403
Medveđa	22	165	187
Crna Trava	10	240	250
Pčinjski okrug	1602	4.056	5644
Bosilegrad	45	177	222
Bujanovac	269	578	847
Valdičin Han	105	436	541
Vranje	887	1.656	2543
Preševo	177	446	623
Surdulica	71	619	690
Trgovište	34	144	178

*Izvor: APR

Dostignuti nivo razvijenosti sektora MSP i preduzetništva, posmatrano u odnosu na republički prosek, u ovim opštinama, nije srazmeran potencijalima ovog regiona. Prema odabranom indikatoru koji se odnosi na broj MSP i preduzetnika po radno sposobnom stanovniku, uočljivo je zaostajanje nivoa razvoja ovog sektora, u odnosu na prosečne vrednosti u Srbiji, kod Jablaničkog okruga za 21,5%, a Pčinjskog 30,6%. Najlošiju poziciju imaju opštine Bojnik, Lebane i Valdičin Han. Uočljivo odstupanje posmatranog pokazatelja za opštinu Crna Trava može se pripisati maloj koncentraciji stanovnika i procesima depopulacije.

Tabela 3: Relativni nivo razvijenosti sektora MSPP*

PODRUČJE	Radno sposobno stanovništvo (zapos. + nezaposl)	MSPP	Broj MSPP po radno sposobnom stanovniku (u %)
SRBIJA	2964661	291808	9,84
Jablanički okrug	85793	6640	7,7
Bojnik	4806	271	5,6
Vlasotince	11399	1019	8,9
Lebane	8892	510	5,7
Leskovac	56078	4403	7,8
Medveđa	2781	187	6,7
Crna Trava	1838	250	13,6
Pčinjski okrug	83594	5644	6,7
Bosilegrad	2960	222	7,5
Bujanovac	12746	847	6,6
Valdičin Han	9459	541	5,7
Vranje	37364	2543	6,8
Preševo	8946	623	6,9
Surdulica	9980	690	6,9
Trgovište	2137	178	8,3

*Izvor podataka APR i RZS

Uporednim pregledom narodnog dohotka po stanovniku i broja MSP i preduzetnika stiče se informacija da kod svih opština juga Srbije, osim Vranja, nivo razvijenosti sektora MSP i preduzetnika je u disproporciji sa nivoom razvijenosti merenim narodnim dohotkom po stanovniku, što ukazuje na

primaran značaj ovog sektora za ukupan razvoj ovih opština. U tom pogledu, najveća odstupanja uočavaju se kod opština Preševo, Medveđa, Trgovište i Vlasotince.

Tabela 4: Uporedni pregled relativnog nivoa razvijenosti*

PODRUČJE	ND po stanovniku nivo (Srbija = 100)	Broj MSPP po radno sposobnom stanovniku nivo (Srbija = 100)
SRBIJA	100,0	100,0
Jablanički okrug	42,0	78,5
Bojnik	40,4	57,1
Vlasotince	24,8	90,4
Lebane	29,7	58,1
Leskovac	49,2	79,6
Medveđa	16,9	68,4
Crna Trava	53,7	138,4
Pčinjski okrug	49,6	69,4
Bosilegrad	21,4	76,5
Bujanovac	27,8	67,3
Valdičin Han	31,8	58,2
Vranje	88,3	69,4
Preševo	14,0	70,4
Surdulica	38,1	70,4
Trgovište	26,7	84,7

*Izvor podataka RZS

1.1. GRADSKO GRAĐEVINSKO ZEMLJIŠTE

Gradsko građevinsko zemljište je jedan od najznačajnijih resursa kojim opština (još uvek ne) raspolaže. Dobro gazdovanje gradskim i građevinskim zemljištem podrazumeva njegovo korišćenje od strane onih koji su u stanju da sa njega ostvare najveću dobit. Da bi se to omogućilo potrebno je da postoji konkurencija investitora koja se postiže stvaranjem poslovne klime atraktivne za investitore. Jedna od najvažnijih aktivnosti u stvaranju povoljne poslovne klime je pravovremeno planiranje i infrastrukturno opremanje prostora. Prenos prava korišćenja, usled nemogućnosti prodaje, gradskog i građevinskog zemljišta je u isključivoj nadležnosti opština i one za to dobijaju administrativno određenu naknadu. Sigurno da će uklanjanje ograničenja privatnoj svojini, da ima vlasništvo nad građevinskim zemljištem, donošenje Zakona o imovini lokalnih samouprava i sprovođenje Zakona o denacionalizaciji uneti značajne promene u alokaciju zemljišta. Dok se to ne desi, opštine u svojim rukama imaju mogućnost i odgovornost da u značajno većoj meri upravljaju privrednim i sveopštim razvojem opštine preko adekvatnog korišćenja ovog resursa.

Upravo zbog toga je važno imati utvrđene generalne urbanističke i detaljne regulacione planove kao preduslove za korišćenje gradskog i građevinskog zemljišta na što adekvatniji način.

Tabela 5: Prioriteti iz oblasti infrastrukture

Putevi	17
Vodovod	29
Elektro mreza	16
Kanalizacija	18
Telefon	5
Gasifikacija	3
Toplifikacija	6
Javna rasveta	1
Parking	1
Groblja	1
Granični prelaz	3
Infrastruktura uopšte	9

Razvoj infrastukture sa 109 prioriteta je najzastupljeniji u startegijama razvoja opština Pčinjskog i Jablančkog okruga. Logično, jer ovo jeste direktna ili indirektna nadležnost opštine ali, još važnije, bez razvoja infrastrukture

nema novih investicija u opštini i posledično pojačanja intenziteta ekonomskih aktivnosti, smanjenja nezaposlenosti i poboljšanja životnog standarda građana. Ukoliko se zna da je na Jugu Srbije infrastruktura bila dosta zapostavljena onda ovi prioriteti dobijaju još više na značaju.

Mnogi infrastrukturni projekti imaju regionalni značaj i zahtevaju regionalni pristup kako u izradi projektne dokumentacije, tako i u lobiranju za obezbeđivanje sredstava. Zato je jako važna saradnja među opštinama zasnovana na zajedničkim interesima. Centar za razvoj Jablaničkog i Pčinjskog okruga treba da bude mesto i okvir za ove aktivnosti.

Usvajanje generalnih planova i detaljnih razvojnih planova u opštinama na Jugu Srbije ide izuzetno sporo, kao i u celoj Srbiji. I pored jasnog strateškog opredeljenja za njihovu pripremu, donošenje i sprovođenje - malo se uradilo. Generalno, nečinjenje u pripremi i sprovođenju planova rezultira malim nivom investicija koje se javljaju kao posledica :

- Komplikovanih procedura prilikom izdavanja građevinskih dozvola
- Nerešenih pitanja vezana za prava vlasništva nad zemljištem i registraciju imovine
- Bespravne gradnje kao posledice nedostatka sistema urbanističkog planiranja
- Zastarelih regulacionih planova

Osnovna pitanja koja će planeri u opštinama Juga Srbije morati da reše su:

- Definisane i prioritizacija projekata vezanih za urbanističke probleme u opštinama.
- Usvajanje ovih prioriteta od svih grupa u lokalnoj zajednici i revizija strateškog dokumenta u tom smislu.
- Usklađivanje sa standardima očuvanja životne sredine.
- Određivanje vrednosti, nosioca, monitoringa i vremenskog okvira za realizaciju ovih projekata.

1.2. ADMINISTRATIVNI KAPACITETI

Lokalna vlast daje najbolji doprinos ekonomskom i svakom drugom razvoju lokalne zajednice onda kada efikasno radi svoj posao koji se sastoji u: efikasnom upravljanju gradom, dobroj komunalnoj privredi, jasnim i preciznim pravilima, efikasnom odnosu prema građanima/firmama i nepristrasnosti u radu.

Zanimljivo je, da se u strategijama razvoja opština Juga Srbije od svih definisanih prioriteta, posle razvoja infrastrukture, „**unapredjenje kapaciteta opštinske uprave**“ je najzastupljeniji sa **73** prioriteta. Najveći deo među njima se odnosi na **tehničko opremanje** (23 prioriteta) od čega na opremanje opštinske službe je definisano 13 prioriteta, javnih komunalnih preduzeća 7 i mesnih kancelarija 3. Posle unapređenja tehničke opremljenosti, grupa prioriteta koja se odnosi na „**unapređenje usluge i rada službe**“ je zastupljena sa **18** prioriteta. Unapredjenje usluga i rada službe je definisano sa prioritetima kao što su: „jačanje kapaciteta opštinske uprave za odnos sa javnošću“, „unapređenje sistema odgovornosti, kažnjavanja i nagrađivanja“, „poboljšano pružanje informacija i usluga, prilagođenih potrebama građana opštine“, „uvođenje i primena novih tehnologija u radu službi“ i slično. **Obuka kadrova** sa definisanih **15** prioriteta je na trećem mestu po broju. Ona podrazumeva obuku zaposlenika u opštinskoj upravi (12 prioriteta), javnim preduzećima (2) i mesnim kancelarijama (1). **Uređivanje objekata pod opštinskim nadzorom**, kao što su zgrade opštine, arhivi, katastri i mesne kancelarije, su definisane kao prioriteti **7** puta. Isti broj prioriteta (7) se odnosi i na unapredjenje povezivanja kako sa građanima tako i sa organizacijama i institucijama u opštini i selima i sa republičkim organima.

Očigledno je da je strategijama prepoznata činjenica da je za postizanje stimulativne poslovne klime nužno da lokalna administracija dobro obavlja posao u odnosima sa građanima i firmama. Da bi ispunjavala prethodne zahteve opštinska administracija bi trebalo da bude dobro motivisana, ali i edukovana u skladu sa standardima i administrativnim procedurama koje se primenjuju u razvijenim tržišnim privredama.

Strateško opredeljenje za unapređivanje kapaciteta lokalnih administracija ukazuje na prepoznatu potrebu da se unaprede komunikacija, efikasnost i transparentnost u radu administracije, čime se utiče na sliku koju građani kao i lokalna poslovna zajednica imaju o opštini kao servisu lokalne zajednice. Upravo zato, unapređenje administrativnih kapaciteta i treba da bude jedan od najvažnijih prioriteta opština.

Transparentnost u procesu selekcije zaposlenih u lokalnim administracijama još jedna je pretpostavka efikasnosti u radu administracije i povratka poverenja građana u lokalne institucije.

1.3. PROCES IZDAVANJA GRAĐEVINSKIH DOZVOLA I LOKALNE KOMUNALNE TAKSE

Najveći problemi u procesu privlačenja direktnih investicija potiču od komplikovanih procedura i neadekvatne regulative vezane za izdavanje građevinskih dozvola. Konfuzna situacija u ovoj oblasti sa više kritičnih nivoa na kojima se stvara mesto za potencijalnu korupciju najčešće odbijaju investitore (domaće i strane) a oni koji su već ušli u proces najviše pritužbi imaju upravo na ovaj segment rada lokalne administracije. Te pritužbe možemo grupisati na probleme koji se odnosi na dužinu procesa, troškove i mogućnost dobijanja dozvole za izgradnju. Merenjem ova tri parametra i njihovim upoređivanjem se na najbolji mogući način se može utvrditi uticaj ovog elemenata na konkurentnost pojedinih opština na privlačenju investitora. Osnovni faktori koji doprinose unapređenju sistema izdavanja dozvola su:

- Efikasna opštinska uprava (stručna, tehnički opremljena i motivisana)
- Objedinjeni sistem izdavanja dozvola
- Postojanje Centra za izdavanje dozvola kao integralnog dela opštinskog uslužnog centra
- Transparentnost u radu to jest mogućnost da se u svakom trenutku može imati uvid u progres procesa

Sama procedura izdavanja dozvola može da se sprovodi na zakonom propisan način, ali u zavisnosti od ispunjenosti gore navedenih uslova ona može biti manje ili više efikasna čime se uvećavaju ili umanjuju troškovi investitora, kao i vreme potrebno za realizaciju procesa. U tom smislu, efikasno organizovanje odgovorne službe, pospešuje lokalni ekonomski razvoj. To se može postići:

- Donošenjem generalnih i detaljnih planova regulacije
- Uvođenjem GIS
- Boljom organizaciji lokalne uprave uvođenjem sistema OSPC (one-stop-permitting-center)
- Digitalizacijom procesa i tehničkim opremanjem centra za izdavanje dozvola
- Edukacijom opštinskih službenika koji se bave ovim procesom
- Promocijom procesa izdavanja dozvola preko svih dostupnih medija i drugih oblika promocije (lifleti, web-sajt, newsletter, pisma preduzetnicima i investitorima)
- Edukacijom preduzetnika

Lokalne komunalne takse koje obuhvataju sva plaćanja koja pravno lice mora da plati jednokratno ili periodično su takodje bitan element za stvaranje konkurentne poslovne klime u opštini. Sa aspekta lokalne administracije neophodno je napraviti balans pri čemu visina ovih lokalnih plaćanja neće odbijati investitore ali neće ni negativno delovati na opštinski budžet.

Važno je da takse i naknade budu takve da ne sprečavaju razvoj preduzetništva, da budu transparentne, zasnovane na jasnim pravilima naplate, da budu jasne namene, nepromenljive na duži vremenski period i iste za sve. Tada će i njihova naplata biti uspešnija.

1.4. ODNOS PREMA LOKALNOJ POSLOVNOJ ZAJEDNICI I CIVILNOM SEKTORU

Privlačenje stranih investicija predstavlja siguran način za redukciju stope nezaposlenosti i ekonomskog prosperiteta. Značajan uticaj na porast stope stranih investicija ima odnos lokalnih samouprava prema potencijalnim investitorima i njihovim poslovnim potrebama. Stimulativno poslovno okruženje podrazumeva, između ostalog, i efikasnu lokalnu administraciju koja u najkraćem mogućem roku odgovara na postavljena pitanja i pomaže investitoru da donese pozitivnu odluku o ulaganju. Praksa pokazuje da se rezultati efikasnosti administracije ogledaju ne samo u prvim investicijama već i u pokrenutom procesu interesovanja za određena područja/opštine.

Civilni sektor u ovom procesu ima partnersku ulogu u smislu organizacije dijaloga, učešća u definisanju strateških pravaca razvoja ali i organizacija manifestacija i promocija pozitivnih promena u lokalnoj zajednici kao i aktuelizacije problema koje rešavaju lokalne administracije, investitori ili partnersva ovih grupacija lokalne zajednice.

2. ANALIZA OPŠTINSKIH STRATEGIJA

Analizirajući definisane prioritete iz strategija razvoja opština Juga Srbije vidi se da je najveći broj prioriteta usmeren ka razvoju preduzetništva, jer i razvoj infrastrukture (109 prioriteta), priprema urbanističkih planova (31), izgradnja industrijskih zona (9), razvoj administrativnih kapaciteta (73), unapređenje informisanosti (6) imaju za cilj poboljšanje poslovne klime a samim tim i razvoj privrede.

Tabela 6: Pregled prioriteta u strategijama razvoja opština Juga Srbije

Prostorni i urbanistički planovi	31	Turizam	32
Industrijska zona	9	Zdravstvo	14
Infrastruktura	109	Promocija	14
Regionalna saradnja	5	Obrazovanje	18
Socijalna infrastruktura	7	Kultura	16
Administrativni kapaciteti	73	Životna sredina i deponije	66
Izgradnja društva	39	Pristup informacijama	6
Poljoprivreda	64	Udržavanje privrednika	10
Preduzetništvo	46	Ljudski resursi van uprave	23
Sport	9	Vera	2

Nema sumnje da se na republičkom nivou nalaze glavne poluge ekonomskog razvoja, ali to ne treba da bude izgovor lokalnim zajednicama da po pitanju lokalnog ekonomskog razvoja ostanu pasivne,

jer su pod njihovom direktnom nadležnošću neki od presudnih faktora koje preduzetnike usmeravaju na investiranje u određenoj opštini. Iskustvo, međutim, pokazuje da mnoge lokalne zajednice ne uspeavaju da stvore stimulatívno poslovno okruženje i da se to negativno odražava na broj radnih mesta i zaposlenost u opštinama. Na jugu Srbije vlada pesimizam o mogućnostima ekonomskog razvoja. Pesimizam je prvenstveno povezan sa nerazumevanjem relativno novog koncepta lokalnog ekonomskog razvoja i znanja i entuzijazma nosilaca lokalne vlasti. Jug Srbije ima svoje prednosti i mogućnosti za razvoj koje su i prepoznate u SWOT analizama kao što su:

Tabela 7: deo SWOT analize

Prednosti	Mogućnosti
Potencijal radne snage (9)	Potsticajna sredstva koja nerazvijena područja mogu da koriste (13)
Stručan kadar (6)	Unapredjenje infrastrukture koje će privući investitore (8)
Povezanost sa bitnijim putevima (7)	Ulaganje povratnika iz inostranstva (5)
Prirodni resursi (6)	Unapredjenje saradnje sa republičkim organima (5)
Geograski položaj i blizina granica (8)	Medjugranična saradnja (7)
Turistički potencijal (8)	Formiranje slobodne zone (2)

2.1. EKONOMSKI RAZVOJ I ZAPOSŁJAVANJE

Opština samostalno ili u saradnji sa Nacionalne službe za zapošljavanje je u velikoj meri uključena u ove aktivnosti. Nemaju sve aktivnosti isti značaj niti isti rezultat i zato je potrebno sredstva i energiju usmeriti na one koji mogu da imaju najbolji rezultat.

Tabela 8: istraživanje «PROCENA EFEKTIVNOSTI MERA I PROGRAMA AKTIVNE POLITIKE ZAPOSŁJAVANJA»

Mera smanjenja nezaposlenosti	Zaposlenih	Koeficient
Obuke za poznatog poslodavca	65,4%	(4,07)
Virtuelna preduzeća	35,5%	(4,00)
Usluge poslovnih centara	24,1%	(3,89)
Specijalistička informatička obuka	39%	(3,68),
Finansijska pomoć pripravnicima-volonterima	39,4%	(3,55)
Programe samozapošljavanja – osobe sa invaliditetom korisnici subvencije	100%	(3,40)
Programe samozapošljavanja - ostali korisnici subvencije	70,8%	(3,35)
Obuka za aktivno traženje posla	34,4%	(3,00)
Osnovna informatička obuka	32,3%	(2,93)
Kursevi stranih jezika	42,8%	(2,74)
Ostale obuke	36,6%	(2,30),
Tranzicioni centri	nema efekata	(2,02)
Sajmovi zapošljavanja	23,1%	(1,37)

Izvor: Institut za ekonomska i socijalna istraživanja

Posebnu pažnju treba posvetiti instrumentima podsticaja lokalnog ekonomskog razvoja u koje, pored ostalih, ubrajamo: industrijske zone, biznis inkubatore, biznis servis centre, trening centre, zone unapređenog poslovanja itd. Neki od ovih instrumenata su po svom karakteru radno a neki kapitalno intenzivni, neki su jaki generatori novih firmi a neki novih radnih mesta, neki se odnose na proizvodne a neki na uslužne delatnosti, pa stoga u nastavku dajemo kratak uvid u neke od ovih instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja.

Tri su osnovne grupe privrednih delatnosti za koje je potrebno definisati poseban pristup, a to su:

Industrijske delatnosti i MSP – koje karakteriše potreba za velikim infrastrukturnim zahtevima (putevi, jaka elektro mreža, blizina železnice ili reke i sl), udaljavanje od gradskih sredina jer nisu pogodni za deljenje sa stambenim prostorom (buka, zagadjenje...). Za ovu delatnost strategija treba da bude izgradnja industrijskih zona.

Uslužne delatnosti – koje karakteriše upravo suprotno, da budu u mestu stanovanja jer su to radnje i kancelarije kojima je potreban stalni kontakt sa klijentima/kupcima. Strategija za razvoj ovih delatnosti mora biti okrenuta poslovnim zonama uslužnih delatnosti (zona unapređenog poslovanja).

Poljoprivreda – širenjem gradova i intenziviranjem privrednih aktivnosti aktualizuje se problem razgraničavanja poljoprivrednog i gradskog građevinskog zemljišta kao i promene namene poljoprivrednog zemljišta.

Važan deo urbanističkih planova jeste i definisanje industrijskih ili radnih zona. Upravo zato, devet opština je definisanje i opremanje infrastrukturom ovakvih zona, odredilo kao svoj prioritet. Industrijske zone su mesta opremljena potrebnom infrastrukturom prilagođena potrebama industrije. Na ovakvim mestima po pravilu se

urbanističke dozvole dobijaju po pojednostavljenoj proceduri. Po pitanju vlasništva mogu da budu u privatnom vlasništvu, javnom (opštinskom) ili kombinacija privatnog i javnog vlasništva (privatno – javno partnerstvo) Postoje pozitivna i negativna iskustva svih modela upravljačkih odnosa i o ovom aspektu se posebno mora voditi računa prilikom donošenja odluke o tome kako se i koja vrsta industrijske zone uspostavlja.

2.1.1. POSLOVNI CENTAR (BIZNIS SERVIS CENTAR)

Jedan od instrumenata za podsticaj ekonomskog razvoja koji vremenski i metodološki prati osnivanje i razvoj industrijskih zona je i Biznis servis centar. Mesta okupljanja pružalaca usluga investitorima su važna često koliko i industrijske zone. Dok se kod industrijskih zona delimično ostvaruje efekt privlačenja novih kompanija usled prisustva većeg broja firmi kod poslovnih centara ovaj efekat se ostvaruje u potpunosti na taj način što pružaju usluge investitorima koji su zainteresovani za ulaganje u tu opštinu.

2.1.2. BIZNIS INKUBATORI

Podsticaj osnivanju i razvoju novih preduzeća može se vrlo efikasno realizovati kroz proces „poslovne inkubacije“, pri čemu suštinu procesa čini subvencionisano pružanje raznovrsnih poslovnih usluga preduzećima u nastajanju za određeni vremenski period posle koga izlaze na tržište. U vrstu poslovnih usluga koje se subvencionisano pružaju novim preduzećima spada i poslovni prostor, pa se u tom smislu često koriste prostori (stare fabrike, istrijske zgrade, skladišta i sl) koji iz raznih razloga nisu iskorišćeni (često zbog bankrotstva firme i nerešenih imovinsko pravnih odnosa). Ovim preduzeća smanjuju svoje osnovne troškove, jer plaćaju smanjeni zakup prostora, dele nadoknadu za određene zajedničke usluge. U slučaju biznis inkubatora kao instrumenta lokalnog ekonomskog razvoja mora se voditi računa o svrsishodnosti samog projekta to jest o potrebama za osnivanje inkubatora, kao i o činjenici da su biznis inkubatori relativno slabi generatori novih radnih mesta u kraćem vremenskom periodu. Sve pomenuto govori o opravdanosti da se sve odluke o projektima osnivanja inkubatora budu dobro analizirane pre početka samog procesa.

2.1.3. ZONA UNAPREĐENOG POSLOVANJA – BID

Zona unapređenog poslovanja, u teoriji i praksi poznatija po skraćenici BID koja je akronim engleskog naziva „Business Improvement District“, je instrument podsticaja lokalnog ekonomskog razvoja koji se zasniva na uslužnim delatnostima. Kao pojava BID je prvi put nastao u SAD u drugoj polovini 20. veka kao odgovor na pojave velikih tržnih centara na obodima urbanih naselja, koji su ugrožavali sitnu trgovinu i usluge i doveli do odliva kupaca i korisnika usluga iz gradskih jezgara na periferije.

Zone unapređenog poslovanja nastaju kao specifičan oblik privatno – javnog partnerstva između lokalnih samouprava na čijoj se teritoriji formiraju i udruženja malih preduzetnika i trgovaca koji se udružuju radi postizanja zajedničkih ciljeva kojima povećavaju obim svog poslovanja i profite.

Do danas je u Srbiji osnovano 8 zona unapređenog poslovanja koje pokazuju različite uspehe u poslovanju ali su svakako dragoceno iskustvo za one sredine/opštine koje tek razmišljaju o formiranju ovakvih zona.

2.1.4. PROMOCIJA

Iako promotivne aktivnosti opština spadaju u domen rada odeljenja za lokalni ekonomski razvoj, službe za odnose sa javnošću ili specijalizovanih agencija izvan administrativne strukture, način na koji opštine u Srbiji a posebno na Jugu Srbije predstavljaju pre svega investitorima, smatra se najslabijom tačkom funkcionisanja opština. Naime, nekonzistentni pristup opštinskom marketingu koji nije permanentnog karaktera već se radi od prilike do prilike stvara sliku opštine koja ne brine o svom imidžu. Takve opštine izazivaju asocijacije na nerazvijene sredine koje reaguju na promene a ne kreiraju ih.

Strategije razvoja opština ovog dela Srbije definišu prioritete koji se odnose na ovu aktivnost, ukupno njih 14. Prva grupa direktno adresira promociju investicija u privredne i uslužne delatnosti. Druga grupa, promociju turističkih potencijala, dok treća sveopšti imidž ovog dela Srbije. Svi ovi prioritei su povezani, jer je teško razdvojiti turističku ponudu od ukupnog imidža isto koliko je i povezan broj noćenja sa uspešnom privredom.

U cilju postizanja uspeha u smislu promocije svojih potencijala opštinski timovi (odeljenja za ekonomski razvoj i/ili PR službe) moraju pre svega da definišu nenametljivi ali prepoznatljivi vizuelni identitet opštine koji će pratiti sve promotivne materijale i koji se neće menjati za duži vremenski period.

Centra za razvoj Pčinjskog i Jablaničkog okruga je institucija koja poseduje kapacitet da priprema, vodi i obavlja monitoring promotivnih aktivnosti opština Juga Srbije koje nisu u stanju na da ovom stepenu razvoja odvajaju vreme i sredstva za ovaj aspekt funkcionisanja.

2.1.5. UDRUŽIVANJE PRIVREDNIKA

Udruživanje privrednika je jedan od civilnih oblika organizovanja, i u situaciji u kojoj postoji pluralizam poslovnog udruživanja bilo to preko Privredne komore, posebnog opštinskog udruženja ili čak neformalne grupe, opština treba da stimuliše ovakav oblik organizovanja preduzetnika, koje može da se bazira na delatnosti, veličini, izveznoj orijentisanosti i sl. Udruženi privrednici će lakše ostvarivati svoja prava, znati šta drugi rade i time uspostavljati i poslovne kontakte, razmenjivati iskustva, organizovati zajedničke nabavke ali isto tako i lobirati kod opštine da se spuste određene takse ili da se uvede transparentnija procedura, ili da se pripremi industrijska zona ili poslovni centar. S druge strane opština će bolje znati šta su joj nedostaci i truditi se da ih popravi, bolje saradivati sa preduzetnicima na zajedničkim projektima (izgradnje, promocije, edukacije...) i uopšte unaprediti poslovnu klimu kroz stani kontakt ne sa svakim pojedinačno nego sa udruženjem.

Opština ne treba da osniva udruženje ali treba da uradi sve da ohrabri preduzetnike da se udruže, da možda i obezbedi podsticaje u vidu poslovnog prostora ali pre svega treba da uvažava udruženje.

U strategijama, mimo udruživanja poljoprivrednika čak, 10 prioriteta se odnosi na udruživanje preduzetnika.

2.1.6. PRISTUP INFORMACIJAMA

Oduvek, a naročito danas, preduslov za uspeh u poslu je imati prave informacije u pravo vreme. U mnogim analizama se pokazalo da je nedostatak informacija jedna od najvećih prepreka poslovanju, naročito malih i srednjih preduzeća, naročito preduzeća u manje razvijenim lokalnim zajednicama. Zato, pružanje odgovarajućih poslovnih informacija (o cenama, tržištima, poslovnim uspesima i neuspesima, vladinoj i donatorskoj podršci, usvojenim zakonima i zakonskim predlozima, subvencijama, sajmovima) može da predstavlja pravi način podrške koju opština može da pruži razvoju privrede.

Informacija od lokalnog značaja ima posebnu vrednost i proizvođačima u regionu je često mnogo važnija od informacije koja se tiče cele Srbije ili kretanja na svetskom tržištu. Zato prikupljanje obrada i diseminacija ovih informacija na regionalnom nivou kombinovana sa selektovanim nacionalnim i međunarodnim tržišnim informacijama može biti vrlo korisna. Najbolje je ukoliko bi se ova aktivnost obavljala na nivou regiona korišćenjem različitih načina diseminacije informacija. Verovatno danas najprihvatljiviji način je širenje informacije putem interneta, postavkom web portala.

Takodje je neophodno prikupljati informacije od preduzetnika koji posluju na lokalnu i plasirati te informacije zainteresovanim korisnicima. Informacije treba uključiti podatke o samim preduzetnicima, njihovim aktivnostima i poslovima ali i o tome šta oni misle o prednostima, slabostima i mogućnostima poslovanja u regionu ili opštini.

2.1.7. DIREKTNA PODRŠKA PRIVREDI

U strategijama razvoja opština Pčinjskog i Jablaničkog okruga primetna je intencija članova komisija za strateško planiranje da se opština značajnije uključi u proces ekonomskog razvoja kroz direktne intervencije poslovnim poduhvatima određenih investitora. Pa se tako među prioritetima mogu pronaći mnogi koji direktno ili indirektno ukazuju na ovu aktivnost. Shodno tome se i postavlja pitanje da li i kako bi opština mogla i trebalo li da učestvuje u podržavanju poslovnih planova, obezbeđujući im uslove povoljnije od tržišnih. Praksa razvijenih tržišnih privreda a i domaća regulativa koja se odnosi na lokalnu samoupravu ukazuje da to nije uloga opštine. Na ovaj način javna sredstva ne samo što se ne troše racionalno već se na taj način stvaraju uslovi za korupciju i zloupotrebu.

Međutim, opština može obezbediti podršku privatnom kapitalu za investiranje. Ova podrška nije direktna ali kroz obezbeđivanje informacija o raspoloživim kapacitetima za Greenfield i Brownfield investicije, o finansijskom tržištu, podršci u pripremi poslovnih planova kroz pružanje stručne pomoći i konsultantskih usluga, povezivanjem preduzetnika sa raznom Vladinim i donatorskim može se obezbediti da veći broj poslovnih planova bude realizovano.

2.1.8. PREDUZETNICI

Komunikacija sa lokalnom poslovnom zajednicom na lokalnom nivou je ne samo potreba nego i obaveza. Redovna komunikacija će doprineti ne samo unapređenju rada opštinske administracije i stvaranje bolje poslovne klime nego i promociji opštine kao zajednice koja vodi brigu i kojoj je stalo do napredka opštine i regiona.

3. STRATEŠKI CILJ ZA EKONOMSKI RAZVOJ I MALA I SREDNJA PREDUZEĆA

Konkurentna, atraktivna privreda, sa razvijenim sektorom malih i srednjih preduzeća i preduzetničkom inicijativom, kao generatorima novog zapošljavanja u Jablaničkom i Pčinjskom okrugu.

3.1. Podrška novim i postojećim preduzećima

3.2. Atraktivan ekonomski i socijalni ambijent za strane i domaće investitore

3.3. Unapređena kvalifikaciona struktura i transfer specijalnih veština

3.4. Unapređena ekonomska infrastruktura

3.5. Adekvatni instrumenti za finansijsku podršku

4. ULOGA CENTRA ZA RAZVOJ JABLANIČKOG I PČINJSKOG OKRUGA

Jug Srbije sa svojim prirodnim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim obeležjima predstavlja regiju pred kojom se nalaze brojni izazovi u predstojećem periodu. Zajednički nastup svih opština ovog regiona, u promovisanju privrednih potencijala i privlačenju investicija može u velikoj meri da donese korist kako svakoj lokalnoj samoupravi ponaosob, tako i regionu u celini. Međutim, sa sadašnjim parcijalnim pristupom bez jasnog koordinisanog regionalnog nastupa neće se uspeti iskoristiti sve mogućnosti. Zato pored aktivnosti lokalne samouprave na izgradnji opštinskih razvojnih politika i kapaciteta potrebna je i regionalna saradnja. Osnivanje Centra je prvi korak ka ostvarivanju zajedničkih koristi regiona gde se prednosti mogu prepoznati u:

- Boljem prepoznavanju prioriteta i specifičnosti prilikom definisanja politike, programa i projekata
- Povezanosti medju opštinama kojom se obezbeđuje medjusobna razmena resursa i iskustava
- Grupisanju kapaciteta i racionalnijem korišćenju resursa
- Davanje prednosti regionalnom pristupa od strane ministarstava i donatora

Centar bi zato trebalo da svoju razvojnu ulogu u regionu definiše i zajedno sa opštinama sprovodi projekte za koje je racionalnije i svrsishodnije imati regionalni pristup kao, na primer:

- Regionlani infrastrukturni projekti (akumulacije, vodovodi, deponije ...)
- Izrada strateških i planskih dokumenata vezanih region (Studija eliminisanja prepreka za investiranje, Studija atraktivnosti i prednosti regiona za ulaganja u određene proizvodnje, Projektna dokumentacija za regionale infrastrukturne projekte i sl).
- Povezivanje stanovništva Juga Srbije kroz promotivne i edukativne sadržaje
- Unapređenje informisanosti i komunikacije (izdavanje regionalnih tržišnih informatora, organizovanje regionalnog informativnog centra za podršku ulaganjima i sl).

5. LISTA PROJEKATA

5.1. KLJUČNA OBLAST: URBANIZAM I INFRASTRUKTURA

PREDLOG PROJEKATA:

- Usvajanje generanih i detaljnih planova regulacije u opštinama Juga Srbije
- Izrada orto-foto snimaka teritorija opština Juga Srbije
- Uvođenje GIS-a u opštinama Juga Srbije
- Organizacija okruglog stola na temu izrade GIS u cilju razmene iskustava sa lokalnim stručnjacima iz opština koje su ovaj sistem uvele
- Istraživanje potreba za uspostavljanje industrijskih zona, biznis inkubatora i poslovnih centara
- Unapređenje saradnje medju opštinama Juga Srbije na obezbeđivanju sredstava a regionlane infrastrukturne projekte.

5.2. KLJUČNA OBLAST: PODIZANJE KAPACITETA LOKALNIH SAMOUPRAVA

PREDLOG PROJEKATA:

- Izrada administrativnih procedura koje precizno definišu poslovanje lokalne administracije
- Komparativna analiza uslova za investiranje u opštini sa drugim opštinama u Republici Srbiji
- Pojednostaviti i skratiti trajanje administrativnih procedura
- Priprema i edukacija opštinskih timova za izradu tehničke dokumentacije za infrastrukturne projekte
- Formiranje Saveta za lokalni ekonomski razvoj kao stalnog savetodavnog tela rukovodstvu opštine u opštinama Juga Srbije
- Formiranje opštinskog odeljenja(sluzbe) za lokalni ekonomski razvoj koje će se koncentrisano i kontinuirano baviti poslovima unapređenja poslovne klime
- Precizno definisanje funkcija novostvorene administrativne jedinice
- Uspostaviti jasne odnose sa drugim odeljenjima, posebno za urbanizam i finansije. Prioriteti odeljenja za ekonomski razvoj treba da snažno utiču na prioritete ostalih odeljenja.
- Poći od postojećih ciljeva razvoja, ali ih u potpunosti operacionalizovati – kvantifikovati, uspostavljenjem kriterijuma za merenje učinka na ispunjavanju ciljeva.
- Pratiti ispunjavanje ciljeva i periodično izveštavati o njihovom ispunjavanju skupštinu opštine i lokalnu javnost.
- Obezbediti pun profesionalni razvoj pojedincima i grupama u okviru opštinskih odeljenja za ekonomski razvoj i obezbediti da se upoznaju sa modernom praksom lokalnog ekonomskog razvoja

- Napraviti uporednu analizu opština Juga Srbije sa drugim sličnim opštinama u dužini trajanja izadavanja dozvola kao i izdataka za lokalne takse.

5.3. KLJUČNA OBLAST: PODSITCAJ PRIVREDNOG RAZVOJA I SMANJENJE STOPE NEZAPOSLENOSTI

PREDLOG PROJEKATA:

- Organizacija više jednodnevnih radionica na temu „Industrijske zone – forme i metodologija za osnivanje“ namenjene ciljnim grupama: (i) opštinska rukovodstva, (ii) zaposleni u javnim preduzećima i (iii) profesionalci u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja
- Organizacija više jednodnevnih radionica na temu „Biznis inkubatori kao instrument lokalnog ekonomskog razvoja – modeli, način osnivanja, način funkcionisanja i očekivani rezultati“ namenjene ciljnim grupama: (i) opštinska rukovodstva, (ii) zaposleni u javnim preduzećima (iii) profesionalci u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja i (iv) poslovna udruženja i preduzetnici.
- Organizacija više jednodnevnih radionica na temu „Biznis servis centri kao instrument lokalnog ekonomskog razvoja – modeli, način osnivanja, način funkcionisanja i očekivani rezultati“ namenjene ciljnim grupama: (i) opštinska rukovodstva, (ii) zaposleni u javnim preduzećima i (iii) profesionalci u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja.
- Organizacija više jednodnevnih radionica na temu „Zone unapređenog poslovanja“ – modeli, način osnivanja, način funkcionisanja i očekivani rezultati“ namenjene ciljnim grupama: (i) opštinska rukovodstva, (ii) zaposleni u javnim preduzećima (iii) profesionalci u oblasti lokalnog ekonomskog razvoja i (iv) poslovna udruženja i preduzetnici.
- Organizacija okruglih stolova na temu „Iskustva u formiranju različitih institucionalnih oblika instrumenata lokalnog ekonomskog razvoja“ na kojima bi se raspravljala dosadašnja iskustva u Republici Srbiji.
- Organizacija studijskog putovanja za predstavnike opština koje su definisale industrijske zone kao prioritete razvoja a u kojima je analiza potreba pokazala opravdanost osnivanja industrijske zone (potencijalne destinacije: Mađarska, Češka, Hrvatska, Slovenija)
- Organizacija studijskog putovanja za predstavnike opština koje su definisale biznis inkubatore kao prioritete razvoja a u kojima je analiza potreba pokazala opravdanost osnivanja biznis inkubatora (potencijalne destinacije: Češka, Slovenija)
- Izrada detaljne planske dokumentacije za projekte osnivanja industrijskih zona, biznis inkubatora i poslovnih centara.
- Priprema plansko-tehničke dokumentacije za formiranje industrijskih zona u opštinama Juga Srbije u kojim ovi projekti nisu započeti.
- U skladu sa uređenim istraživanjem potreba za formiranje biznis inkubatora po opštinama Juga Srbije,, izraditi projekat formiranja i započeti realizaciju. Posebno, obratiti pažnju na realističnu procenu u određivanju vrednosti projekta, izvora sredstava, nosioca projekta i definisanje praćenja ostvarenja rezultata projekta.
- Istraživanje kapaciteta po opštinama Juga Srbije za formiranje zona unapređenog poslovanja i sa rezultatima istraživanja upoznati opštinska rukovodstva i zainteresovana udruženja preduzetnika
- Priprema projekta formiranja zone unapređenog poslovanja u opštinama koje imaju kapacitete za ovakve projekte.
- Realizacija projekta zone unapređenog poslovanja u bar po jednoj opštini Jablaničkog i Pčinjskog okruga.

5.4. KLJUČNA OBLAST: OPŠTINSKI MARKETING

PREDLOG PROJEKATA:

- Komparativna analiza opštinskih web sajtova
- Komparativna analiza promotivnih materijala opština Juga Srbije
- Promotivni projekat: „**Jug Srbije – regija koja stvara profit**“
- Priprema promotivnog materijala za opštine Juga Srbije koje nemaju kapacitete za realizaciju ovih aktivnosti
- Unapređenje opštinskih web sajtova u opštinama u kojima je to potrebno
- Organizacija promotivnih manifestacija na Jugu Srbije.

5.5. KLJUČNA OBLAST: POSLOVNE ASOCIJACIJE

PREDLOG PROJEKATA:

- Uspostaviti lokalno poslovno udruženje u svakoj od opština u kojoj takvo udruženje ne postoji - Poslovno udruženje ima odgovornost da se brine za kolektivne interese poslodavaca i privatnih preduzeća.

- Cilj osnivanja ovog udruženja bi bio da se omogući poslovnoj zajednici da jasno izrazi svoje potrebe i želje kako bi se na taj način uticalo na opštine da razumeju i odgovore na potrebe poslovne zajednice;
- Poslovno udruženje treba da bude zasnovano na dobrovoljnom članstvu i da bude umreženo sa drugim institucijama i udruženjima.
- Opštinska podrška osnivanju poslovnog udruženja treba da se sastoji u sledećem – pronalaženje istaknutog i odgovornog člana poslovne zajednice koji bi vodio udruženje; obezbedjenje besplatnih prostorija i opreme za započinjanje rada udruženja; podsticanje preduzeća da se učlanjuju; stručna podrška u izradi statuta i ostalih radnih dokumenata udruženja.
- Dugoročno, cilj bi trebalo da bude da se opštinsko poslovno udruženje samo finansira..
- Usluge lokalnog poslovnog udruženja bi se sastojale u sledećem
- lobiranje u cilju stvaranja boljeg poslovnog okruženja
- delovanje kao konsultativno / savetodavno telo u domenu opštinskih aktivnosti čiji je cilj lokalni ekonomski razvoj,
- delovanje kao centar za širenje tržišnih informacija i informacija o zakonima i poslovnoj regulativi,
- obezbeđivanje obuke preduzećima (pravna i finansijska, menadžerska, davanje saveta u vezi pokretanja novih poslova),
- pomoć kod unapređivanja međunarodnih ekonomskih odnosa u saradnji sa sličnim udruženjima u inostranstvu.
- U opštinama u kojima već postoje udruženja preduzetnika, za članove udruženja organizuju se dodatne edukacije iz oblasti privatno javnih partnerstava, javnih nabavki i poslovnih veština.
- Organizacija međuopštinskih okruglih stolova na temu:“Partnerstvo javnog i privatnog sektora – iskustva i rezultati“ za članove poslovnih udruženja.

5.6. KLJUČNA OBLAST: TRANSPARENTNOST U RADU I DOSTUPNOST INFORMACIJA PREDLOG PROJEKATA:

- Formiranje opštinskih Media-info centara kompletno tehnički i kadrovski opremljenih za prikupljane i pružanje blagovremenih i tačnih informacija
- Stvaranje regionalne mreže opštinskih media-info centara kako bi protok informacija na nivou regiona i iz regiona bio efikasan i u funkciji privlačenja investicija i privrednog razvoja.

5.7. KLJUČNA OBLAST: DIREKTNA PODRŠKA PRIVREDI PREDLOG PROJEKATA:

- Istraživanje opštinskih podsticaja investitorima u onim sredinama koje su postigle značajne rezultate u privlačenju investicija
- Na osnovu rezultata istraživanja pripremiti paket investicionih olakšica koje će uvažavati specifičnosti svake od opština na Jugu Srbije
- Izrada upitnika (BAS- business attitude survey) koji će se popunjavati periodično preduzetnika i koji će imati cilj unapređenja komunikacije među opštine i preduzetnika.